

۷۰ سؤال و جواب راجع به روزه و احکام آن

تألیف:

شیخ محمد بن صالح المنجد

مترجم:

معاذ حکیمی

(کارشناسی ارشد فقه مقارن)

عنوان کتاب:	۷۰ سؤال و جواب راجع به روزه و احکام آن
عنوان اصلی:	۷۰ مسألة في الصيام
نویسنده:	شیخ محمد بن صالح المنجد
مترجم:	معاذ حکیمی
موضوع:	احکام عبادات (نماز، روزه، زکات و حج)
نوبت انتشار:	اول (دیجیتال)
تاریخ انتشار:	فروردین (حمل) ۱۳۹۴ شمسی جمادی الآخر ۱۴۳۷ هجری
منبع:	کتابخانه عقیده

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.aqeedeh.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۷۰ سؤال و جواب راجع به روزه و احکام آن

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَغْفِرُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ وَأَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. صلوات الله وسلامه عليه وعلي آله وصحبه أجمعين^۱.

أما بعد:

سؤال ۱:- تعریف روزه (صیام) در لغت و در شرع چیست؟

جواب: واژه صیام (روزه) در لغت به معنی خودداری کردن و پرهیز است و به معنی ترک تَنَقُّل از حالتی به حالت دیگر و ماندن در یک مکان است. در

۱- أصل این کتاب، نواری صوتی از شیخ محمد بن صالح المنجد میباشد، که بنده - معاذ حکیمی - در سال ۱۳۸۵ هجری شمسی، به فضل الله متعال، مطالب آن را به فایل نوشتاری تبدیل نمودم. و نظر به زمان انجام این عمل که به حدود ۱۰ سال پیش باز می‌گردد و وضعیت و توان علمی‌ای که بنده در آن زمان داشته‌ام، ممکن است در کار ترجمه و نگارش موضوع - که بسبب مشغله‌ی کاری، بدون بازنگری مجدد، تقدیم به خوانندگان می‌شود -، اشتباهات و أخطاءی موجود باشد، لذا از خوانندگان محترم خواهانم که با دیده‌ی إغماض، از کنار أخطاء و اشتباهات احتمالی موجود در این نوشتار، گذر نموده و عذر مترجم را در این خصوص بپذیرند. إن شاء الله که خداوند متعال همگی ما را با عفو و مغفرت خویش ببوشاند. آمین.

التماس دعا. معاذ حکیمی ۱۳۹۴ / ۹ / ۵ هجری شمسی.

قرآن کریم آمده است که به ((صمت)) (سکوت)، صوم گفته شده است، چون سکوت یک نوع خودداری (از کلام) است. خداوند متعال - از زبان مریم علیها السلام - می فرماید: ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا﴾ [مریم: ۲۶]. ترجمه: «من بر پروردگار نذر سکوت نموده‌ام، پس امروز با هیچ انسانی حرف نمی‌زنم».

اما صیام (روزه) از نظر تعریف شرعی عبارت است از: خودداری و پرهیز و ترک تمامی آن چیزهایی که روزه را باطل می‌کند و از مبطلات آن به شمار می‌روند اعم از خوردن، نوشیدن و... از طلوع فجر (آذان صبح) تا غروب آفتاب، به همراه نیت قلبی برای داشتن روزه.

سوال ۲-: معنی این فرموده خداوند چیست: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳]. ترجمه: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! بر شما روزه (صیام) واجب شده است، همانگونه که بر کسانی که پیش از شما بوده اند واجب بوده است، تا باشد که پرهیزگار شوید».

جواب: معنی ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ تشبیه فرض و واجب بودن روزه در اسلام، به فرض و واجب بودن آن در امت‌های پیشین است و به معنای مشابَهت در وقت روزه و چگونگی آن نیست.

گفته شده است که نصاری (مسیحیان) آنگاه که روزه در گرمای تابستان برای آنها مشکل بود، آن را به بهار انتقال می‌دادند و در بهار روزه... می‌گرفتند.

ولی ما مسلمانان دستور خدا را اطاعت می‌کنیم و روزه ماه رمضان را چه در تابستان یا زمستان یا بهار و یا پاییز ادا می‌کنیم. روزه در همه فصول عبادت است و ما به وسیله آن به خداوند روی می‌آوریم و در مقابل پروردگار

جهانیان خم شده و تعظیم می‌کنیم و خود را در برابر او خوار و حقیر می‌نمائیم.

سوال ۳:- فضیلت و ارزش روزه چیست؟

جواب: در آیات و احادیث فراوانی از فضیلت روزه سخن به میان آمده است. بعنوان مثال خداوند سبحانه و تعالی می‌فرماید: ﴿إِنَّمَا يُوقِ الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: ۱۰]. ترجمه: «قطعاً به شکیبایان اجر و پاداش‌شان به تمام و کمال و بدون حساب داده می‌شود».

از برترین و گرامی‌ترین کسانی که به مقام صابران و شکیبایان می‌رسند، همانا روزه داران می‌باشند پیامبر ﷺ می‌فرماید: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَاباً يُقَالُ لَهُ الرِّيَّانُ يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُونَ فَيَقُومُونَ فَيَدْخُلُونَ مِنْهُ فَإِذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ قَلَمٌ يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ»^۱. ترجمه: «هر آینه در بهشت دری است^۲ که به آن ریان گفته می‌شود و روزه داران در روز قیامت از آن داخل بهشت می‌گردند که هیچ کس غیر از ایشان از آن داخل نمی‌گردد. گفته می‌شود: روزه داران کجایند؟ پس می‌ایستند و از آن در وارد بهشت می‌شوند و هنگامی که داخل شدند آن در بسته می‌شود و هیچ کس غیر آنها از آن وارد نمی‌شود».

و ابی هریره رضی الله عنه از پیامبر ﷺ روایت می‌کند: «قال الله ﷻ: كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ ((و فِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ (يُضَاعَفُ الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى تِسْعِمِائَةِ ضِعْفٍ)

۱- بخاری (جلد ۴، صفحه ۹۵ فتح الباری) و مسلم (۱۱۵۲) و أخرجه الترمذی (۷۶۵) والنسائی (۱۶۸/۴).

۲- بهشت هشت دروازه دارد که هر یک از آنها مخصوص عمل خاصی است، یکی از این دروازه‌ها مخصوص ورود روزه داران است که اسم آن [الرَّيَّان] است.

إِلَّا الصَّيَامَ فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أُجْزَى بِهِ». - وفي روايه: «يَدْعُ الطَّعَامَ مِنْ أَجْلِ وَيَدْعُ الشَّرَابَ مِنْ أَجْلِ وَيَدْعُ لَذَّتَهُ مِنْ أَجْلِ وَيَدْعُ زَوْجَتَهُ مِنْ أَجْلِ - وَالصَّيَامَ جُنَّةً يَسْتَجِئُ بِهِ الْعَبْدُ مِنَ النَّارِ»^۱. ترجمه: «خداوند بلند مرتبه می‌فرماید: تمام اعمال بنی آدم برای خودش است و در روایتی از امام مسلم می‌فرماید: و کار نیک ده برابر تا هفتصد برابر حساب می‌شود - مگر روزه که آن برای من است و من پاداش آن را... می‌دهم و در روایتی آمده است که: زیرا روزه دار غذا خوردن، نوشیدنی و لذت آن و نزدیکی همسرش را به خاطر من ترک می‌کند و روزه سپر و مانعی است که بنده به وسیله آن خود را از آتش جهنم پنهان کرده و نجات می‌دهد».

و باز، پیامبر ﷺ می‌فرماید: «لِلصَّائِمِ فَرْحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا: إِذَا أَفْطَرَ فَرَحَ بِفِطْرِهِ وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرَحَ بِصَوْمِهِ»^۲ (متفق علیه). ترجمه: «برای روزه دار دو شادی و مزدگانی وجود دارد وقتی افطار می‌کند با افطارش شاد می‌شود و در هنگام ملاقات پروردگارش نیز به روزه‌اش - که اجر فراوانی به آن تعلق می‌گیرد - خوشنود می‌گردد».

و از ابو ایوب أنصاری رضی الله عنه روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، ثُمَّ اتَّبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَالٍ، كَانَ كَيْصَامَ الدَّهْرِ»^۳. ترجمه: «کسی که رمضان و به دنبال آن شش روز ماه شوال را روزه بگیرد مانند روزه یک سال است». خداوند بزرگ را به خاطر این پاداش نیکو و نعمت بزرگ سپاس می‌گوئیم. و در داستان یحیی علیہ السلام فرزند زکریا علیہ السلام، رسول الله ﷺ می‌فرماید:

۱- بخاری (۴/ ۸۸ و ۹۴) مسلم (۱۱۵۱) (۱۶۳) و اخرجه ابو داود (۲۳۶۳) الترمذی (۷۶۴) النسائی (۴/ ۱۶۲ و ۱۶۵).

۲- بخاری و مسلم.

۳- مسلم (۱۱۶۴) وأخرجه الترمذی (۷۵۹) و ابو داود (۲۴۳۳) و له شاهد من حدیث ثوبان عند ابن ماجه (۱۷۱۵).

«خداوند ﷻ یحیی را به ابلاغ ۵ (پنج) چیز (یا ۵ فرمان) امر نمود: ... تا جائیکه می‌فرماید - (وَأْمُرْكُمْ بِالصَّيَامِ: شما را به روزه امر می‌کنم). و روزه دار مانند کسی که همراه خود مقداری عطر یا مشک (بوی خوش) دارد و در میان گروهی است که همه آنها بوی آنرا حس می‌کنند و همانا بوی دهان روزه دار نزد خداوند از بوی عطر و مسک خوشایند تر است»^۱.

یعنی خداوند هر کار نیک را ده برابر حساب می‌کند و ماه رمضان را ده برابر یعنی ده ماه و اگر در ماه شوال هم که بعد از ماه رمضان می‌آید شش روز را روزه بگیریم آن نیز ده برابر حساب می‌شود ۶۰ روز یعنی دو ماه... می‌شود که جمع آن برابر با یکسال است و ثواب یکسال روزه گرفتن بدین صورت برایمان حساب می‌شود.

سوال ۴:- فواید روزه چیست؟

جواب: فواید روزه زیاد می‌باشد، از جمله اینکه:

۱- مسلمانان احساس اتحاد و یکپارچگی می‌کنند که دین واحدی دارند و همگی از طلوع فجر روزه می‌گیرند و با غروب خورشید همگی افطار... می‌کنند.

۲- انسان ثروتمند نعمت و لطف خدا را بر خود مشاهده و درک می‌کند که به او ثروت بخشیده است.

۳- غذا دادن و برطرف کردن نیاز فقرا و اجرای وظیفه همکاری و تعاون در جامعه اسلامی

۴- ضعیف کردن و از بین بردن سیطره و تسلط شیطان بر مسلمانان، آنچنان که پیامبر (ﷺ) می‌فرمایند: «خَصَاءُ أُمَّتِي الصَّيَامِ» ترجمه:

۱- (این حدیث را امام احمد روایت نموده و سند آن جید است).

تضعیف نیروی جسمی برای امت من روزه گرفتن است)¹. و نیز می‌فرمایند: «إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ، فَتَحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ، وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ»². ترجمه: «چون رمضان آید درهای بهشت باز شده و درهای دوزخ بسته گشته و شیاطین به زنجیر کشیده می‌شوند».

سوال ۵-: آداب روزه گرفتن چیست؟

جواب: روزه آداب فراوانی دارد از جمله پیامبر ﷺ می‌فرمایند: «إِذَا كَانَ يَوْمٌ صَوْمٌ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَرْفُثْ وَلَا يَصْخَبْ، فَإِنْ سَابَهُ أَحَدٌ... أَوْ قَاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ»³. ترجمه: «هر روز یکی از شما روزه باشد پس دشنام نداده و صدا بلند نکند، اگر کسی او را دشنام داد یا با او جنگ نمود باید بگوید: من روزه دارم».

و نیز ابو هریره رضی الله عنه از پیامبر ﷺ روایت می‌کند که پیامبر ﷺ فرمودند: «مَنْ لَمْ يَدَعْ قَوْلَ الزُّورِ وَالْعَمَلَ بِهِ فَلَيْسَ لِلَّهِ حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ»⁴. ترجمه: «کسی که سخن فاسد و عمل به آنرا ترک ننماید خداوند نیازی به امساک او از آب و نان ندارد».

و پیامبر ﷺ بخشنده ترین مردم بود و در رمضان بیشتر بخشنده‌گی و انفاق مینمود و هنگامی که جبرئیل علیه السلام با او ملاقات میکرد از باد پربرکت و وزنده، بخشنده تر بود و خیر او زیاد و منفعت ایشان همه‌گیر و عمومی بود و در دادن صدقه و نیکی و احسان برای مردم الگو و نمونه بود.

۱- البخاری (۹۷/۴) و مسلم (۱۰۷۹).

۲- بخاری (۸۸/۴ و ۸۹ و ۱۰۱) مسلم (۱۱۵۱) و اخرجه مالک (۱/۳۱۰) و ابوداود (۲۳۶۳) و النسائی (۴/۱۶۳).

۳- بخاری (۹۹/۴ و ۱۰۰) و اخرجه ابوداود (۲۳۶۲) و الترمذی (۷۰۷).

۴- صحیح. رواه البخاری (۶۰۵۷)، وأبو داود (۲۳۶۲).

سوال ۶-: حکم کسی که در ماه رمضان به خاطر بهبودی و شفا یافتن از مریضی و یا فرضاً کاهش وزن، روزه می‌گیرد، چیست؟

جواب: اگر نیت و قصد او از روزه گرفتن فقط همین موارد دنیایی باشد، او در روز قیامت بهره و پاداشی ندارد. خداوند متعال در سوره اسراء... می‌فرماید: ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ﴿١٩﴾﴾ [الإسراء: ۱۸-۱۹]. ترجمه: «هرکس که دنیایی زود گذر بخواهد آن اندازه که خود می‌خواهیم و به هرکس که صلاح می‌دانیم هر چه زودتر در دنیا به او عطا خواهیم کرد. بدنبال آن، دوزخ را بهره او می‌کنیم که به آتش آن می‌سوزد در حالی که مورد سرزنش است و رانده و مانده است. و هر کس که آخرت را بخواهد و برای آن، تلاش سزاوار از خود نشان دهد، در حالی که مومن باشد این چنین کسانی تلاششان بی‌سپاس نمی‌ماند». و واجب است که نیت مؤمن، مطابق حدیث پیامبر ﷺ باشد که می‌فرماید: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»^۱. ترجمه: «هر کس که رمضان را از روی ایمان و اخلاص و احتساب اجر الهی در نزد پروردگار روزه گیرد، گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود»^۲.

سوال ۷-: چگونه به دخول و آمدن و شروع ماه مبارک رمضان حکم... می‌شود؟

جواب: به دو گونه است: ۱- رویت هلال ماه رمضان. خداوند... می‌فرماید: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ [البقرة: ۱۸۵]. «پس هر

۱- البخاری (۴/ ۲۲۱) مسلم (۷۶۰).

۲- ایماناً: ایمان به واجب و فرض بودن آن داشته باشد. و احتساباً: یعنی اجر بزرگ آن در نزد پروردگار متعال را در نظر داشته باشد).

کس از شما ماه را دریابد (ببیند)، باید که آن را روزه بدارد». اگر شروع ماه از مصدری قابل اعتماد و با تجربه که صدق او قبلاً تجربه شده و دروغ از او دیده نشده باشد، به اثبات رسید، عمل به چنین خبری واجب می‌شود و باید براساس آن، روزه گرفت. و حداقل کسی که باید شهادت دهد یک نفر عادل است.

۲- کامل شدن ماه شعبان به ۳۰ روز. یعنی ۳۰ روز از شعبان تمام شود، روز بعد از سی‌ام، اول رمضان است. و در سال هجری قمری اشکالی ندارد که دو ماه یا بیشتر پشت سر هم ۲۹ یا ۳۰ روز باشند.

سوال ۸:- بر چه کسی روزه واجب است؟

جواب: روزه بر مسلمان بالغ، عاقل مقیم (مسافر نباشد) سالم (از موانع) واجب است. روزه بر مسلمان واجب است و از کافر قبول نمی‌شود. همچنین بر بالغ واجب است نه بر صغیر {یعنی بر بچه‌ای که بالغ نشده باشد واجب نیست ولی بچه در مقابل روزه گرفتن پاداش داده میشود و همچنین پدر و مادر بچه اگر او را به روزه گرفتن تشویق کنند، اجر و پاداش روزه گرفتن را هم دریافت می‌کنند. چنانکه صحابه (رضوان الله علیهم) فرزندان خود را به روزه گرفتن تشویق می‌کردند و اسباب بازیهایی به آنها دادند تا با آن سرگرم شده و روزه‌شان را کامل کنند}. روزه بر عاقل واجب است و بر مجنون و دیوانه و بی عقل واجب نبوده و مقبول نیست. فرد باید از موانع روزه به دور بوده، سالم باشد، مثل (حیض و نفاس) و زن حائضه یا نفساء جایز نیست که روزه بگیرد و اگر عمداً روزه بگیرد گناهکار است و بر مقیم واجب است و مسافر روزه بر او واجب نیست. و دلیل آن آیه (۱۸۵ بقره) است که خداوند متعال می‌فرماید:

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ

وَلِشُكْرِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَاعْلَمْتُمْ تَشْكُرُونَ ﴿البقرة: ۱۸۵﴾. ترجمه:

«پس هرکه از شما ماه را دریابد، باید که آن را روزه بدارد و اگر کسی بیمار یا مسافر باشد چند روز از روزه‌های دیگر را (روزه بگیرد) خداوند آسایش شما را می‌خواهد و خواهان زحمت شما نیست و تا تعداد را کامل گردانید و خدا را بر این که شما را هدایت کرده است، بزرگ دارید تا این که سپاسگزاری کنید». یعنی آن مقدار از رمضان را که با عذر شرعی روزه نبوده است بعد از رمضان قضا کند.

سوال ۹:- اگر (در طول روز رمضان)، کافر مسلمان شد، یا بچه بالغ شد، یا مریض بهبودی و شفا یافت، یا مسافر مقیم شد، یا زن حائضه از حیضش پاک شد، از لحاظ قضای روزه یا خودداری از آنچه روزه را باطل می‌کند چه چیزی بر آنها واجب است و چکار باید بکنند؟

جواب: اگر کافر در روز رمضان مسلمان شد و یا بچه‌ی نابالغ، بالغ شد، بر آنان واجب است که بقیه‌ی روز را روزه باشند و قضای آن روز بر آنان واجب نیست. و همچنین قضای روزه‌های قبلی رمضان هم که فرد کافر، یا بچه نابالغ بوده است نیز بر او واجب نیست؛ چرا که بر آنان روزه در آن هنگام واجب نبوده است و در آن هنگام، اهل وجوب (مسلم و بالغ) نبوده‌اند.

پس! چون آنچه از ماه، سپری شده است، کافر و بچه در آن، روزه بر آنها واجب نبوده است. بنابراین قضای آنچه گذشته است بر آنان واجب نمی‌شود. اگر در طول روز مریض شفا یافته یا مسافر مقیم شد یا حائض پاک شد آیا امساک و روزه بر آنان واجب است و آیا می‌توان گفت که عذر آنان بر طرف شده؟ یا اینکه به دلیل عدم فایده در روزه بودن باقی روز، بر آنان واجب نیست؟ در این مورد بین علماء اختلاف نظر است، و احتیاط در آن است که بقیه‌ی روز را روزه باشند (به خاطر حرمت این ماه) - در مورد گروه اول یعنی (کافر و بچه (صغیر)): اگر کافر مسلمان شد و صغیر بالغ شد شرط نزد آنها تحقیق یافته است. و گروه دوم (مسافر، حائض و مریض) مانع از آنها

بر طرف شده است یعنی سفر از مسافر و حیض از حائض و مرض از مریض بر طرف و رفع شده است.

سؤال ۱۰ - صغیر یا بچه چه وقت به روزه گرفتن باید امر شود؟

جواب: علامه خرقی رحمته می گوید اگر بچه ده سال سن داشته باشد و توانایی روزه گرفتن داشته باشد (و روزه نگرفت) تنبیه می شود - ابن قدامه رحمته در المغنی می گوید: (ده سال معتبر تر است) چون پیامبر صلی الله علیه و آله به تنبیه در ترک نماز در ده سالگی دستور داده است و اگر سن ده سال را هم در روزه معتبر بدانیم برای نزدیکی نماز و روزه به هم بهتر است یعنی هم نماز بخواند و هم روزه بگیرد و هر دو در اینکه در اسلام دو عبادت بدنی از ارکان اسلام هستند یکسانند با این تفاوت که روزه مشکل تر است و توانایی بر روزه گرفتن برای وجوب آن شرط لازم است چون ممکن است کسی توانایی نماز داشته باشد ولی نتواند روزه بگیرد) بنابراین اگر بچه به ده سالگی رسید و توانست روزه بگیرد و از لحاظ جسمی سالم بود که روزه بگیرد به او باید امر به روزه گرفتن نمود و روزه بگیرد.

سؤال ۱۱ - آیا به کسی که عمداً نماز را ترک کرده است و می خواهد ماه رمضان را روزه بگیرد، می توان به او گفت: روزه نگیر چون فایده ای برای تو ندارد و از تو قبول نمی شود یا خیر؟

جواب: کسی که نماز بر او واجب باشد و عملاً آن را ترک کند کافر می شود^۱، ولی چنین کسی، به ترک روزه امر نمی شود، چون روزه - در هر حال - برای او مایه خیر و نزدیکی او به دین است و از روزه گرفتن او امید توبه مجدد و خواندن نماز می رود، و به همین دلیل به او می گوئیم روزه

۱- در مذهب امام احمد و برخی دیگر از علماء، کافر می شود، اما در نزد جمهور علماء کافر نمی شود، بلکه فاسق می شود.

بگیر این شاءالله خداوند تو را هدایت می‌دهد که نماز بخوانی هر چند که ما می‌دانیم روزه‌اش برایش أجر و پاداش ندارد چرا که او کافر است^۱ و عملش باطل می‌باشد چون تارک نماز است ولی از این جهت که ممکن است روزه او را به توبه و نماز نزدیک کند برایش مفید است.

سوال ۱۲- آیا برای حکم به بالغ شدن کسی باید تمام علامات بلوغ در او مشاهده شود یا خیر؟

جواب: لازم نیست که تمام علامات بلوغ ظاهر شود بلکه فقط ظهور یک علامت کافی است مثل إنزال منی در خواب یا بیداری یا روئیدن موی خَشِن (موی ریش یا زهار (عانه) و...) یا رسیدن به ۱۵ سال کامل برای مذکر یا اینکه دختر به حیض (عادت ماهیانه) دچار شود، برای حکم به بلوغ او کافی است.

سوال ۱۳- اگر فردی به اندازه‌ای پیر و فرتوت شده باشد که اولادش را نشناسد آیا روزه بر او واجب است؟

جواب: اگر به اینگونه که ذکر شد، باشد بر او روزه و نماز و إطعام فقیر و کفاره، واجب نیست و اگر برخی اوقات عقل او برگردد و برخی اوقات عقلش را از دست بدهد (مجنون ادواری) در حالتی که عاقل است روزه می‌گیرد و در موقعی که عقل خود را از دست داده باشد بر او روزه و قضای آن و کفاره روزه واجب نیست - چنین شخصی (پیر لاینعقل) مانند صغیر است و روزه بر او واجب نیست و اولیای او به جایش روزه را قضا نمی‌کنند و اولادش به جای او روزه نمی‌گیرند چرا که او اهل تکلیف نیست و چون عقل و تمیز خود را از دست داده است.

۱- در مذهب امام‌أحمد و برخی دیگر از علماء، کافر می‌شود، اما در نزد جمهور علماء کافر نمی‌شود، بلکه فاسق می‌شود.

سوال ۱۴ :- اگر شخصی در ماه رمضان بیهوش شده باشد مثلاً بر اثر تصادفی دچار بی هوشی شده باشد و بعداً به هوش بیاید چکار باید بکند و چه چیز بر او واجب است؟

جواب: اگر مدتی از ماه بی هوش شد بر او قضاء و كفاره‌ای واجب نیست چرا که او مثل مجنونی است که بی عقل باشد و بدین خاطر در این حالت بر او تکلیفی نیست ولی اگر وسط روز بی هوش شد و در همان روز قبل از افطار به هوش آمد در این حالت آن روز را قضاء می‌کند.

سوال ۱۵ :- حکم روزه برای بیمار چیست؟

جواب: اگر از لحاظ پزشکی ثابت شد که روزه باعث هلاکت مریض است بر او روزه جایز نیست - خداوند می‌فرماید: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ [النساء: ۲۹]. ترجمه: «خود کشی نکنید زیرا که خداوند نسبت به شما مهربان است».

ولی اگر ثابت شد که روزه باعث بیماری او می‌شود یا آن را افزایش می‌دهد یا اینکه بهبودی او را به تأخیر می‌اندازد یا باعث درد و مشقت اوست برای او مستحب است که افطار کند و سپس آن را (بعد از رمضان در صورت توانایی) قضاء کند ولی اگر روزه باعث مرگ او و هلاک اوست به هیچ وجه جایز نیست که روزه بگیرد.

سوال ۱۶ :- اگر شخصی دچار زخم معده شده است و دکتر او را به مدت پنج سال از روزه بر حذر داشته است حکم آن چیست؟

جواب: اگر آن دکتر قابل اطمینان و امین و متخصص و در حرفه‌اش وارد باشد باید سفارش و نصیحت دکتر را رعایت کند و در رمضان تا زمانی که توانایی روزه پیدا کند روزه نمی‌گیرد به دلیل فرموده خداوند: ﴿وَمَنْ كَانَ

مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ﴿البقرة: ۱۸۵﴾. ترجمه: «آنکس از شما که مریض یا مسافر باشد چندی از روزهای دیگر را روزه می گیرد».

سوال ۱۷:- حکم مصرف دارو به صورت نوشیدن یا حبه‌ای در روز رمضان چیست؟

جواب: بر او لازم است که این داروها را در شب مصرف کند و اگر در روز رمضان نیاز به مصرف انواع دارو (حبه‌ای یا نوشیدنی) داشت و مجبور به مصرف آنها بود اشکالی در مصرف آنها نیست و روزه‌اش را افطار می کند ولی وقتی شفا یافت روزه را بعد از رمضان قضا می کند.

سوال ۱۸:- حکم کسی که به دلیل بیماری لاعلاج یا بالا بودن سن به طور کلی نمی تواند روزه بگیرد چیست؟

جواب: به او واجب است که به ازای هر روز روزه، مسکینی را إطعام کند و غذا دهد و اندازه آن نیم صاع از غذای رایج در آن شهر است یعنی اگر آن را بر آورد کنیم یک کیلو و نیم (۱/۵) برنج می شود و مقداری خورش همراه آن قرار می دهد و این برای یک روز کافی است - و اگر خواست که غذای پخته به آنها بدهد به صورت وعده‌ای به آنها غذا می دهد یعنی ۳۰ وعده غذا به ۳۰ مسکین می دهد و می تواند آنها را به هم به منزل خود دعوت کند برای ناهار یا شام مثلاً برای ناهار یا شام قبل از رمضان یا بعد از آن آنها را دعوت کند یا اینکه در طول رمضان آنها را برای شام دعوت کند اگر روزه باشند. همچنانکه انس ابن مالک رضی الله عنه چنین می کرد وقتی که پیر شده بود و نمی توانست روزه بگیرد ۳۰ مسکین و فقیر را دعوت می کرد و به آنها غذا می داد ولی اگر خواست غذای نپخته و خام به آنها بدهد نیم صاع از غذای رایج شهر به ازای هر روز پرداخت می کند. مثلاً ۱/۵ کیلو برنج به ازای هر روز. پس اگر ماه ۳۰ روز باشد تقریباً یک کیسه برنج که حدود ۴۵ کیلوگرم است به همراه مقداری گوشت یا مرغ به فقرا پرداخت می کند و کافیت که

سی بار به فقرا غذا بدهد هرچند تکراری هم باشد و هرچند حتی یک نفر هم باشد باز هم صحیح است چرا که اطعام مسکین در فدیة روزه مثل کفاره یمین (قسم) نیست که باید در آن به ۱۰ فقیر متفاوت غذا بدهد و همچنین می‌تواند فدیة یا کفاره روزه را که غذا دادن به فقرا است به صورتی که در بالا گفتم شد در اول رمضان یا در آخر آن یا قبل از رمضان یا بعد از آن یا برخی را قبل و برخی را در اثنای رمضان و برخی را بعد از آن پرداخت نماید و همه این موارد صحیح است و مهم فقط غذا دادن به یک فقیر به ازای هر روز است.

سوال ۱۹:- کسی مریض است و پزشکان گفته اند که امکان بهبودی او وجود دارد آیا می‌توان به جای روزه، فقرا را اطعام دهد؟

جواب: پزشکان به او گفته اند که امکان بهبودی تو وجود دارد و در یک سال یا دو سال آینده مرض تو قابل علاج است آیا چنین کسی می‌تواند در این سالی که مریض است إطعام مساکین کند؟ خیر بلکه باید منتظر باشد تا شفا یافته سپس روزه را قضا کند.

سوال ۲۰:- کسی مریض است و منتظر است تا شفا یافته و روزه بگیرد و در ین هنگام می‌میرد تکلیف چیست؟

جواب: بر او تکلیفی نیست چون روزه حق الله (حق خداوند) است و به وسیله شرع واجب شده است و این شخصی که روزه بر او واجب است قبل از قدرت بر آدای روزه می‌میرد بنابراین روزه از او ساقط می‌شود و بدلی هم بر او نیست و او و اولیایش نیز تکلیفی در این زمینه ندارند.

سوال ۲۱:- کسی که برخی از روزه‌های رمضان را روزه گرفت است سپس از تکمیل باقی رمضان عاجز مانده است چکار بکند؟

جواب: اگر عجز او بخاطر عذری موقت باشد (مثل مرض قابل علاج) بعد از رفع عذر روزه را قضا می‌کند ولی اگر عذر او دائم و همیشگی باشد (مثل

مرض غیر قابل علاج) در این حالت به جای هر روز نیم صاع غذای رایج شهر را به فقرا می‌دهد آنچنانکه در گذشته توضیح داده شد.

سوال ۲۲ :- اگر مریضی رمضان را به خاطر بیماریش افطار کند و منتظر شفا باشد تا روزه‌اش را قضا کند و برای او معلوم شد که مرضش لاعلاج است چکار باید بکند؟

جواب: به ازای هر روز که روزه را افطار کرده است مسکینی را إطعام می‌کند و اگر سال‌های بعد هم وضع او به همین حالت بود همین کار را انجام می‌دهد.

سوال ۲۳ :- آیا سخن دکتر کافر برای بهبودی مریض در مورد افطار مقبول است؟

جواب: اگر دکتر در حرفه‌ی خود وارد و آگاه و متخصص باشد و قابل اطمینان و امین باشد (هرچند که دشمنان اسلام در آنها خباثت و پلیدی و کینه نسبت به مسلمین است و دوست دارند به وسیله‌ای مسلمین روزه نگیرند و افطار نکنند) سخن او در مورد افطار روزه به خاطر علاج بیماری پذیرفته و قبول می‌شود.

سوال ۲۴ :- حکم شخصی که صحیح و سالم است ولی هنگامی که روزه باشد بیهوش می‌شود چیست و چکار باید بکند؟

جواب: چنانکه این حالت برای او موقت و زودگذر باشد و اگر همیشگی نیست افطار کرده بعداً روزه را قضا می‌کند ولی اگر همیشه با روزه گرفتن بیهوش می‌شود افطار کرده و به ازای هر روز مسکینی را اطعام می‌کند. و برای فهم موقت یا دائمی بودن این وضعیت تجربه یا سخن دکتر متخصص معتبر است.

سوال ۲۵-: اگر شخص قضای روزه بر او واجب باشد و بعد از قادر بودن بر قضا بمیرد (روزه را قضا نکرده باشد) اولیای او چه وظیفه‌ای در قبال او دارند؟

جواب: بر اولیای او واجب است که از مال او (مريض فوت شده) کفاره روزه او را بپردازند (اطعام یک مسکین به ازای هر روز) یا اینکه می‌توانند به جای او روزه بگیرند به دلیل سخن پیامبر ﷺ که فرمود: «من مات وعليه صيام صام عفه ولیه»^۱. ترجمه: «اگر کسی وفات یافت و روزه‌ای بر او واجب بود ولیش به جای او روزه می‌گیرد».

سوال ۲۶ -: حکم روزه درباره مسافر چیست؟

جواب: اگر روزه در سفر برای او مشکل باشد دست گرفتن به رخصت که افطار است برای او مقدم تر و اولی تر است و اگر برای او روزه در سفر مشقت و مشکلی نداشت می‌تواند بگیرد و افطار هم برای او جایز است.

سوال ۲۷-: اگر شخصی با وسیله‌ای مسافرت نماید که در آن احساس مشقت و سختی نمی‌کند و کاملاً آسوده و راحت است آیا افطار برای او جایز است؟

جواب: برخی از مردم با تمسک به عقل خود جواب می‌دهند که او متحمل هیچ مشقتی نمی‌شود پس چگونه افطار برای او جایز است و باید روزه بگیرد؟ ولی باید گفت این مسئله را باید با شرع جواب داد نه عقل و مادامی که شرع برای او افطار را جایز دانسته است به هیچ وجهی نمی‌توان او را از این حق و رخصت محروم کرد. شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمته الله می‌فرماید: «افطار برای مسافر به اتفاق مسلمین جایز است چه توان روزه داشته یا نداشته باشد و چه روزه بر او مشکل باشد یا خیر». در همه احوال

برای او افطار جایز است و حتی اگر در سایه مسافرت کند یا در کشتی و آب و... اگر خدمتکار هم داشته باشد باز هم افطار و قصر نماز برای او جایز است چون رخصتی از جانب خداوند است و هیچ دلیلی ندارد که آن را از مسافر منع کنیم و این برای ما به هیچ وجه جایز نیست که او را از آن رخصت (افطار) بازداریم. و هنگامی حمزه بن عمر الأسلمی رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه و آله پرسید که آیا با وجودی که می‌توانم در سفر روزه بگیرم اگر افطار کنم بر من گناهی هست؟ پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «هی رُخْصَة مِنَ اللَّهِ فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنَ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ»^۱. ترجمه: «افطار در سفر رخصتی از جانب خداست هر که بدان عمل کرد و آن رخصت را گرفت بهتر است و هر که دوست داشت که روزه باشد، بر او گناهی نیست».

سؤال ۲۸ :- شخص روزه دار مسافر چه وقت افطار می‌کند؟

جواب: علماء در این مورد نظرات مختلفی دارند: ۱- عده‌ای برآنند که هر وقت سوار بر وسیله‌ی مسافرتش شد. این دسته به حدیث انس رضی الله عنه استدلال کرده اند که وی قبل از خروج از وطن هنگامی که آماده سفر شده بود و سوار بر مرکبش شده بود افطار کرد.

۲- قول دوم که به احتیاط نزدیکتر است این است که نباید افطار کند مگر وقتی که شهر یا وطن خود را ترک کند و از آن خارج شود و سفر او شروع شود و عملاً در مسافرت قرار گرفته باشد در این حالت اگر خواست افطار می‌کند. این گروه به حدیث ابن عباس رضی الله عنه که در صحیحین (مسلم و بخاری) آمده است، استناد کرده اند که فرموده است که: «پیامبر صلی الله علیه و آله خارج شد تا اینکه به عسفان رسید سپس درخواست آب کرد و آن را بر دستانش بلند کرد تا مردم آن را ببینند سپس افطار کرد».

سوال ۲۹- کسی در یکی از شبهای رمضان قرار گذاشته که فردا (در روز رمضان) مسافرت کند آیا برای وی جایز است که آن شب نیت افطار فردا را بکند؟

جواب: خیر جایز نیست که شب نیت افطار کند بلکه شب را نیت می‌کند که فردا روزه باشد چرا که نمی‌داند فردا چه اتفاقی می‌افتد و شاید سفرش لغو شد یا نتوانست مسافرت کند، ولی اگر در مسافرت قرار گرفت و سفر را آغاز کرد اگر خواست افطار می‌کند.

سوال ۳۰- شخصی در رمضان می‌خواهد به خاطر جماع و نزدیکی با همسرش به مسافرت به شهری دیگر برود تا روزه نباشد و بتواند با همسر خود نزدیکی کند حکم او چیست؟

جواب: چنین کسی مرتکب فعل حرامی شده است و چنین کاری برای وی جایز نیست چرا که او برای نزدیکی با همسرش در رمضان به مسافرت رفته و دست به حيله زده است و خداوند می‌فرماید: ﴿يُخْلِدُ عَنْ آلِهَ وَهُوَ خَلِدٌ عَنْهُمْ﴾ [النساء: ۱۴۲]. ترجمه: «خداوند را گول می‌زنند در حالی که این خداوند است که آنها را گول می‌زند». و سفر او مباح نبوده بنابراین افطار برای وی حرام است.

سوال ۳۱ - آیا افطار برای کسی که قصد سفر داشته و در فرودگاه است جایز است؟

جواب: اگر فرودگاه داخل شهر باشد یا در نزدیکی و کنار شهر در این صورت وی منتظر می‌ماند تا اینکه هواپیما بلند شده و دور شود سپس افطار می‌کند و اگر فرودگاه خارج شهر است و او از شهر بیرون رفته و دور شده است و فرودگاه در شهر نیست بنابراین او در مسافرت است و افطار در فرودگاه در چنین حالتی برای وی جایز است.

سوال ۳۲ :- اگر شخصی با غروب آفتاب افطار کرد سپس بعد از پرواز هواپیما دوباره خورشید را دید حکم روزه او چیست آیا باید از مفطرات خودداری کند یا نه (مفطرات: آنچه روزه را باطل می‌کند)؟

جواب: روزه او صحیح است چون پیامبر ﷺ فرمود: «إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهُنَا وَادْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهُنَا وَعَزَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ»^۱. «اگر در همین جا شب فرا رسید و روز به پایان رسید و خورشید غروب کرد روزه دار افطار می‌کند». این حدیث صحیح است.

بنابراین مادامی که خورشید غروب کرده باشد روزه‌اش صحیح است ولی آیا باید إمساک و خودداری کند از مفطرات؟ خیر چرا که او مسافر است و می‌تواند افطار کند چون در هواپیماست و در حال سفر است و اگر مثلاً بعد از سه ساعت به مقصد رسید و در آنجا هم روز بود باز إمساک (خودداری از مفطرات) نمی‌کند چرا که او روزه را به شکل صحیح به پایان برده و به شکل صحیح افطار کرده است.

سوال ۳۳ :- کسی در شهری روزه می‌گیرد و پس به شهری دیگر که اهل آن شهر قبل یا بعد از او روزه گرفته اند مسافرت می‌کند چکار باید بکند؟

جواب: مثلاً ما روز پنجشنبه رمضان را شروع کرده ایم ولی در شهری دیگر مردم قبل از ما ماه را رؤیت کرده اند و چهارشنبه را روزه بوده اند یا برعکسش ما چهارشنبه و آنها پنج شنبه را به عنوان اولین روز رمضان روزه گرفته اند در صورت مسافرت به آن شهر چکار باید بکنیم؟
جواب: با افطار شهری که به آنجا مسافرت کرده ایم افطار می‌کنیم و ماه رمضان را به پایان می‌رسانیم به دلیل: «الصَّوْمُ يَوْمٌ تَصُومُونَ وَالْفِطْرُ يَوْمٌ

تُفْطِرُونَ». ^۱ ترجمه: «وقتی که شما روزه می‌گیرید رمضان است و روزی که فطر می‌کنید، عید فطر است».

پس ما روزی را که اهل آن شهر عید فطر برگزار کنند ما نیز با آنها عید می‌خوانیم و ممکن است که در این حالت ما بیست و هشت روز روزه بوده باشیم بدین صورت که آنها یک روز قبل از ما روزه بوده باشند و ماه رمضان نزد آنها ۲۹ روز باشد وقتی به آن شهر رفتیم با آنها عید می‌خوانیم (چون ممکن نیست که ماه از ۲۹ روز کمتر باشد بنابراین یک روز را قضا می‌کنیم).

سوال ۳۴ :- کسی که دائماً در سفر است (مثل راننده اتوبوس) آیا جایز است افطار کند؟

جواب: بله برای مسافر جایز است که افطار کند چه سفر او موقت و اتفاقی باشد چه دائمی. به دلیل فرموده خداوند: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة: ۱۸۵]. ترجمه: «پس هرکس از شما بیمار یا در مسافرت بوده روزهای دیگر را روزه می‌گیرد». ولی بر او واجب است که بعداً قضا کند.

سوال ۳۵ :- (عشایر) کسانی که در حین کوچ هستند و چوپانان چگونه روزه می‌گیرند؟

جواب: شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمته الله می‌فرماید: عشایر که زمستان در مکانی و تابستان در مکانی دیگر هستند در اثنای سفر و نقل مکان از بیلاق به قشلاق و برعکس نماز را قصر و روزه را افطار می‌کنند ولی وقتی مقیم شدند و به بیلاق و یا قشلاق رسیدند نماز را کامل و روزه را می‌گیرند و اگر بعد از اقامت به دنبال چراگاه برای گله‌ی خود این سو و آن سو بروند باز نماز را کامل و روزه را ادا می‌کنند. (زیرا آنها مقیم هستند).

سوال ۳۶:- مدتی که برای مسافر جایز است که در آن افطار کند چقدر است؟

جواب: اگر مسافر به دیاری غیر از دیار خویش سفر نمود و در آن کمتر از ۴ روز اقامت گزید بر او واجب نیست که روزه بگیرد.

سوال ۳۷:- کسی که برای تحصیل یا تدریس به شهری مسافرت کرده است و یک یا چند سال در آنجا می ماند سپس به شهر خود بر می گردد آیا می تواند در مدتی که ساکن آن شهری است که در آن تحصیل می کند افطار کند؟

جواب: علما در این مورد اختلاف دارند و قول جمهور بخصوص ائمه چهارگانه (ابوحنیفه - مالک - شافعی - أحمد) این است که او حکم مقیم را دارد و باید روزه بگیرد و روزه بر او واجب است و نماز را نیز باید کامل بخواند.

سوال ۳۸:- اگر زنی قبل از فجر (اذان صبح) از حیض پاک شود و همچنین اگر مردی قبل از فجر غسل جنابت بر او واجب شد ولی بعد از فجر غسل کردند (نه قبل از آن) حکم روزه آنها چیست؟

جواب: روزه هر دو صحیح است به دلیل حدیث عائشه رضی الله عنها که بر صحت آن اتفاق وجود دارد که فرمود: «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَدْرِكُهُ الْفَجْرُ وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ أَهْلِهِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَ يَصُومُ»^۱. ترجمه: «پیامبر صلی الله علیه و آله به دلیل نزدیکی با همسر خود هنگام فجر جنب بود و سپس بعد از فجر غسل کرده و روزه می گرفت». و حائض هم همینطور اگر قبل از فجر پاک شد روزه را نیت می کند و اگر بعد از فجر هم غسل کند روزه اش صحیح است پس غسل مطرح نیست بلکه

۱- بخاری (۴/ ۱۲۳) مسلم (۱۱۰۹) (۷۵)، مالک فی الموطاء (۱/ ۲۹) و ابوداود (۲۳۸۸).

مهم نیت و سلامت از موانع قبل از فجر است بدین صورت که نیت قبل از فجر وجود داشته باشد. زن نُفساء (زنی که خون بعد از زایمان (خون نفاس) از او خارج می‌شود) هم اگر قبل از فجر پاک شد حکم حائض را دارد ولی عجله برای غسل به خاطر رسیدن به صبح واجب است.

سوال ۳۹:- آیا برای زن جایز است که از داروهای منع حیض به خاطر اینکه تمام ماه را بتواند روزه باشد استفاده کند؟

جواب: اگر پزشکان متخصص استفاده از چنین داروهایی را برای وی تجویز کردند مانعی ندارد. ولی اثبات اینکه استفاده از آنها برای وی ضرر ندارد مشکل است بنابراین بهتر است که از آنها دوری کند چرا که ممکن است برای وی استفاده از دارو و دوری از حیض مضر باشد. و بهتر آن است که به صورت عادی و ماهیانه حائضه گردد و از استعمال دارو دوری کند و بعد از رمضان روزه را قضا کند که زنان صحابه نیز اینچنین می‌کردند و از دارو دوری می‌جستند و زن مسلمان به قضا و حکم خداوند رضایت می‌دهد و (حیض) مسئله‌ای است که خداوند آن را برای دختران آدم ﷺ قرارداده است. کنترل حیض در دست زن نیست و غیر ارادی است. بنابراین بهتر است که از دارو استفاده نکند و روزه را نگیرد و بعداً قضا کند.

سوال ۴۰:- اگر مسافر تصمیم گرفت و نیت کرد که فردا در سفرش روزه باشد ولی بعداً در طول روز تصمیم گرفت که افطار کند حکم او چیست؟ و آیا جایز است افطار کند؟

جواب: بله جایز است چون او مسافر است و رخصت خود را به همراه دارد و اگر خواست، افطار می‌کند یا اینکه روزه را به پایان می‌برد. ولی اگر مریض یا مسافر تصمیم گرفت که فردا روزه باشد سپس فردا مریض بهبود یافت و مسافر مقیم شد و مثلاً ظهر به مقصد رسید و عذر آنها برطرف شد

دیگر بعد از آن افطار برای آنها جایز نیست و باید روزه را به پایان ببرند آنچنان که ابن قدامه مقدسی رحمته الله در المغنی این مطلب را ذکر کرده است.

سوال ۴۱- اگر زنی بداند که فردا دچار حیض می شود آیا باید نیت روزه برای فردا داشته باشد یا اینکه نیت افطار را؟

جواب: باید نیت روزه داشته باشد و بر او این نیت واجب است چرا که وی نباید افطار کند مگر اینکه خون (حیض) را مشاهده کند چون عادت ماهانه یا حیض ممکن است به تأخیر بیافتد و حیض وضعیتهای مختلفی برایش پیش می آید و ممکن است یا به تأخیر آفتد یا زودتر اتفاق بیفتد یا قطع شود یا مدت آن بیشتر طول بکشد و یا میزان آن کم یا زیاد شود بنابراین مهم مشاهده خون حیض است نه امری دیگر. پس اگر خون را دید افطار می کند و اگر نه روزه گرفته و آن را به پایان می برد.

سوال ۴۲- آیا جایز است که برای حل مشکل کس دیگری افطار کرد مثلاً برای نجات غریق یا کسی که در آتش باشد؟

جواب: بله بدون شک جایز است به شرطی که نجات آن فرد بدون افطار (خوردن یا آشامیدن) ممکن نباشد چرا که کسی را از مرگ نجات می دهیم. و ممکن است که بدون افطار قدرت کمک را به فرد حادثه دیده نداشته باشیم آیا این امر (افطار و نجات غریق) بر شخص واجب است و دلیل آن چیست؟ شکی نیست که نجات آدمی که جان او از لحاظ دین در امان باشد (معصوم الدم) واجب است و این قاعده مورد اتفاق علما است و خداوند می فرماید: ﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ [المائدة: ۳۲]. ترجمه: «هرکه نفسی را از مرگ برهاند مثل این است که تمام مردم را از مرگ رهانده باشد».

سوال ۴۳ - آیا کسی که افطار برای او جایز است (مریض، مسافر، حائض و...) می تواند آشکارا روزه خواری کند و روزه نبودنش را آشکار کند و آیا این امر برای وی جایز است؟

جواب: اگر عذر او آشکار باشد تظاهر به افطار هم برای او جایز است مثل مریضی که بیماریش آشکار است یا پیرمردی که توانایی روزه ندارد چرا که آنها عذرشان ظاهر است و کسی در معذور بودن آنها دچار اشتباه نمی‌شود و آنها را می‌شناسد و مفسده‌ای هم در تظاهر به افطار برای آنها ایجاد نمی‌شود ولی اگر سبب افطار او پنهان باشد مثل حائض در این حالت پنهانی افطار می‌کند تا آنکه از جهتی تهمت روزه خواری متوجه او نشود یا اینکه آدم جاهل دچار اشتباه نشده و فکر کند که روزه خواری مشکلی ندارد یا اینکه آدم فاسق با دیدن او جرأت بر روزه خواری پیدا کند.

سوال ۴۴:- مواردی که موجب افطار یا بطلان روزه می‌شوند (مُفْطَرَات) کدامند؟

جواب: علماء از جمله شیخ الاسلام ابن تیمیه مفطرات را به دو گونه تقسیم می‌کند: ۱- استفراغی (یعنی مواردی که از بدن خارج می‌شوند) مثل إنزال در جماع (نزدیکی) - قی (عملاً) - حیض - حجامت و....

۲- إِمْتَلَائِي = که شامل خوردن و آشامیدن و همانند آن، مثل آمپول‌ها و داروهای نیروزا و سُرْم و... است و برخی موارد استفراغی که دوری از آنها ممکن نیست مثل یول و غائط (ادرار و مدفوع) و قی (غیر عمدی) و احتلام در خواب و خروج خون از زخم برون اراده و خون استحاضه و... روزه را باطل نمی‌کند بر خلاف مواردی عمدی. مثلاً عمداً قی کند یا عمداً مرتکب استمناء شود بنابراین تمام مفطرات غیر از حیض و نفاس روزه را باطل نمی‌کند مگر اینکه شخص آنها را از روی اختیار (ونه مُکَرَّه و غیر ارادی) و با هوشیاری (و نه از روی فراموشی و حواس پرتی) و از روی علم (و نه از روی جهل) آنها را انجام داده و مرتکب شده باشد. بنابراین اگر از روی علم و اختیار و آگاهی مرتکب آنچه که روزه را باطل می‌کند شد روزه او باطل شده

و قبول نیست ولی ارتکاب آنها از روی جهل و إکراه و ناآگاهی روزه را باطل نمی‌کند ولی حیض و نفاس در همه حال روزه را باطل می‌کند.

سوال ۴۵:- حکم مصرف قطره چشم و گوش برای روزه دار چیست؟

جواب: اشکالی ندارد و موجب بطلان روزه نمی‌شود و همچنین عطر و بوی خوش، سرمه چشم، خون دماغ، نمناکی و رطوبت هوا (مه) و گرفتن خون برای آزمایش (برخلاف اهدای خون زیاد) و آمپولهای غیر تغذیه‌ای و گرد و خاک، چشیدن غذا توسط آشپز بدون آنکه آن را ببلعد و قورت دهد - و کسی که در حال مضمضه آب بدون اراده او از گلوش پائین رفت و قورت دادن آب دهان و مسواک و داروی تنگی نفس (هوا یا اکسیژن کپسولی) که از طریق استنشاق مصرف می‌شود، تمام این موارد در تمام طول روز موجب افطار نمی‌شود و روزه را باطل نمی‌کند.

سوال ۴۶:- حکم بوسیدن (تقبیل) همسر در هنگام روزه چیست؟

جواب: اگر شخص می‌داند و مطمئن است که با این کار چیزی از او خارج نمی‌شود و إنزال منی صورت نمی‌گیرد و جُنُب نمی‌شود و توان کنترل خود را دارد این کار برای وی جایز است و اشکالی ندارد. آنچنانکه در صحیحین وارد است که پیامبر ﷺ در ظهر رمضان در حالی که روزه بود و همسرش را می‌بوسید ولی پیامبر ﷺ از همه کس بر احساسات خود مسلط تر بود بنابراین به روزه‌اش ضرری نمی‌رسید - اما اگر فردی می‌داند که با تقبیل جُنُب می‌شود یا اینکه توان کنترل خود را ندارد و از خود مطمئن نیست نباید عمل بوسیدن را انجام دهد چرا که اگر در این حال جُنُب شده روزه‌اش باطل می‌شود بنابراین باید از این کار دوری کند.

سوال ۴۷:- حکم بقایای غذا یا اجزای سواک در دهن و تأثیر آن بر روزه

چیست؟

جواب: لازم است که قبل از فجر دهن خود را از آنها پاک کند ولی اگر قسمتی از آن بدون اراده شخص به گلو رسید روزه باطل نمی‌شود و اشکالی ندارد و نباید گفت که به خاطر احتیاط از اینکه مبدا قسمتی از سواک به گلویمان برسد و روزه باطل شود سواک را ترک می‌کنیم. می‌توان از سواک استفاده کرد و اگر قسمتی از آن به طور غیر ارادی به گلو رسید اشکالی ندارد و روزه صحیح است.

سوال ۴۸ :- حکم استفاده از خمیر دندان چیست؟

جواب: بستگی دارد به اینکه خمیر دندان چه حالتی داشته باشد اگر خمیر دندان بسیار تند و شدید و قوی است و به معده می‌رسد و نمی‌شود از رسیدن آن به معده جلوگیری کرد استعمال این نوع جایز نیست ولی اگر بشود از دخول آن به معده جلوگیری کرد اشکال ندارد. اما بهتر است که قبل از فجر از آن استفاده شود تا مشکلی پیش نیاید.

سوال ۴۹ :- شخصی تا صبح متوجه نشده که ماه رمضان شروع شده است بدین صورت که شب منتظر مانده و خبری به وی نرسید و خوابیده است، ولی فردا بعد از صبح متوجه می‌شود که امروز اولین روز رمضان است چکار باید بکند؟

جواب: امروز را برای حرمت رمضان إمساک می‌کند (ولی روزه برایش حساب نیست) و بعد از رمضان آن را قضا می‌کند چرا که پیامبر ﷺ می‌فرماید: «لَا صِيَامَ لِمَنْ لَمْ يَفْرِضْهُ مِنَ اللَّيْلِ»^۱. ترجمه: «برای کسی که شب نیت روزه نکند، روزهای نخواهد بود (روزه فرض منظور است نه سنت) یا روزه کسی که شب نیت نکند مقبول نیست».

۱- صحیح. رواه أبو داود (۲۴۵۴)، والنسائی (۴ / ۱۹۶)، والترمذی (۷۳۰)، وابن ماجه (۱۷۰۰)، وأحمد (۶ / ۲۸۷)، وابن خزيمة (۱۹۳۳)، الدارقطني (۲ / ۱۷۲).

سوال ۵۰:- شخصی تا پاسی از شب منتظر می ماند ولی شروع رمضان اعلام نمی شود و با خود می گوید اگر فردا رمضان باشد من نیت می کنم که فردا روزه باشم یعنی نیت او معلق و مشروط است آیا این نیت جایز است؟
جواب: برخی مثل شیخ الاسلام ابن تیمیه آن را جایز شمره اند چرا که شخصی نمی تواند تا صبح منتظر باشد و با خود می گوید اگر فردا رمضان باشد من هم روزه هستم، پس روزه او اگر فردا رمضان بود این شاء الله صحیح است.

سوال ۵۱:- نیت چیست و آیا یک نیت برای تمام ماه رمضان جایز و کافی است یا اینکه باید به ازای هر روز یک نیت مستقل داشته باشیم؟
جواب: نیت امری کاملاً آسان است مگر بر کسانی که وسواس دارند و هرکس فهمید که فردا رمضان است و خواست که فردا روزه باشد این همان نیت است و بس و هرکس برای سحری خوردن بلند شد به قصد اینکه روزه باشد این هم نیت است و این عمل عامه مسلمین است و نیازی به تأکید و تقلید و موارد دست و پاگیر ندارد و نیازی نیست که برای هر روز نیتی مستقل داشته باشد بلکه یک نیت برای تمام رمضان کافی است مگر اینکه در طول رمضان إفتار کند (به دلیل عذری مثل مرض، مسافرت و...) در این صورت اگر خواست دوباره روزه بگیرد نیت خود را قبل از فجر تجدید می کند چرا که روزهایی را روزه نبوده است ولی اگر روزه او متوالی باشد نیازی به تجدید نیت ندارد چرا که نیت مستمر است مگر آنکه قطع شود که در این صورت باید دوباره تجدید شود.

سوال ۵۲ :- فردی در روز رمضان عمداً قصد می کند که روزه اش را افطار کند و وقتی می خواهد غذا بخورد و سر سفره می نشیند پشیمان می شود و خدا را یاد کرده و توبه می کند و چیزی نمی خورد، حکم روزه او چیست؟

جواب: چنین شخصی اگر روزه را قضا کند به احتیاط نزدیکتر و بهتر است هرچند که بین علما در بطلان یا عدم بطلان روزه او اختلاف است ولی برای احتیاط بهتر است قضا کند و مبنای اختلاف در مسئله این است که آیا برای افطار و بطلان روزه تنها نیت افطار کافی است یا اینکه علاوه بر نیت باید مباحثه اسباب افطار نیز باشد و به چیزی هم که روزه را باطل می کند اقدام کند؟ احتیاط در آن است که بگوییم فقط نیت افطار برای بطلان روزه و افطار کافی است و روزه را افطار کند بهتر است.

سوال ۵۳-: حکم کسی که به قصد جماع و نزدیکی با زوجه اش در روز رمضان (که توان کنترل خود را ندارد) چیزی بخورد و افطار بکند، و سپس با زوجه اش نزدیکی کند آیا فقط باید روزه را قضا کند یا اینکه کفاره جماع با زوجه اش^۱ در روز رمضان را نیز باید ادا کند؟

جواب: شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمته الله می فرماید: در واقع این شخص مرتکب دو گناه و معصیت شده است یکی افطار رمضان و دوم جماع با همسرش در روز رمضان و اگر ما بگوئیم چون به دلیل اینکه او روزه نبوده بنابراین کفاره جماع با همسر در رمضان بر وی واجب نیست این باعث می شود که مردم با این روش از زیر بار کفاره جماع در رمضان شانه خالی کرده و عملاً این کفاره تعطیل می شود و راه برای جماع با همسر در روز رمضان باز می شود بنابراین از باب «سَد ذریعه» باید گفت که کفاره بر وی واجب است و بین اینکه او با خوردن چیزی و اظهار کردن با زوجه اش جماع کند یا بدون خوردن چیزی فرقی نیست و در هر دو حالت کفاره

۱- کفاره جماع با همسر در رمضان آزاد کردن برده ای و اگر نبود دو ماه پشت سر هم روزه گرفتن و اگر نتوانست إطعام ۶۰ مسکین است.

واجب است چون هدف اصلی او در هر دو حالت جماع با همسر بوده است پس باید کفاره بپردازد.

سوال ۵۴ - آیا هنگام اذان صبح جایز است که چیزی بخوریم. یعنی اگر مؤذن مشغول اذان باشد، آیا خوردن و آشامیدن جایز است؟

جواب: اگر می دانیم که مؤذن سر وقت اذان می گوید و فجر صادق طلوع کرده است جایز نیست چیز دیگری بخوریم و باید از خوردن و آشامیدن خودداری کرد ولی اگر نمی دانیم آیا فجر طلوع کرده یا خیر، خوردن و آشامیدن جایز است ولی بهتر است که به خاطر احتیاط هنگام اذان از خوردن دست بکشیم و اگر فجر طلوع کرده باشد ولی هنوز اذان نگفته اند باز خوردن جایز نیست چون اصل بر طلوع یا عدم فجر است نه اذان. امروزه که به دلیل روشنایی شهرها طلوع فجر بر ما مشخص نیست بهتر است با تقویم اوقات شرعی که در مساجد و بین مردم وجود دارد رفتار کنیم. چون تقویم دلیلی ظنی و طلوع فجر دلیلی قطعی است و اگر عمل بر اساس دلیل قطعی امکان نداشت (امروزه امکان ندارد چرا که طلوع فجر به دلیل روشنایی شهرها و نور چراغهای برق مشخص نیست) به دلیل ظنی که تقویم است روی می آوریم و اگر در جایی زندگی می کنیم که طلوع فجر را می توانیم مشاهده کنیم باید بر اساس طلوع فجر عمل کنیم نه تقویم شرعی. بنابراین امروزه احتیاط در آن است که با شروع اذان از خوردن و آشامیدن دست بکشیم.

سوال ۵۵ - کسی که خورشید نزد او غروب کرده و چیزی ندارد که با آن افطار کند چکار باید بکند؟

جواب: در قلب خود نیت افطار می کند و این صورت نبودن چیزی برای افطار کافی است و نباید مانند بعضی از مردم که جاهلند آب دهن خود را

قورت بدهند یا انگشت خود را بمکد و... و همان نیت افطار برای وی کافی است.

سوال ۵۶ :- شخصی با وجود علم به طلوع فجر به خاطر دلسوزی نسبت به مادرش به او نمی‌گوید که فجر طلوع کرده و او را که دارد می‌خورد و می‌آشامد به طلوع فجر خبر نمی‌دهد و از خوردن منع نمی‌کند حکم این مسئله چیست؟

جواب: برای مادر بهتر است که روزه را قضا کند (اگر از موضوع مطلع شد) و آن شخص نیز باید از عمل خود توبه کند و اگر هم کسی را دید که در روز رمضان روزه می‌خورد باید او را منع کند بنابراین می‌بایست مادرش را منع می‌کرد و اگر منع نکرده باید بعداً به او خبر دهد و مادر نیز بهتر است برای احتیاط روزه را قضا کند.

سوال ۵۷ :- اگر شخصی آگاه متوجه شد که شخصی روزه دار از روی فراموشی و ناآگاهی مشغول خوردن است آیا بر او واجب است که به آن شخص تذکر داده و او را آگاه کند و رزقی را که خداوند به او داده با تذکر دادن از او بگیرد؟

جواب: بله بر او واجب است به او تذکر دهد به دلیل: ۱- خداوند متعال می‌فرماید: ﴿تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ [المائدة: ۲]. ترجمه: «بر نیکو کاری و تقوا همکاری کنید نه بر گناه و تجاوز».

۲- پیامبر می‌فرماید: «من رأى منكم منكراً فليغيره بيده فإن لم يستطع فليأسه وان لم يستطع فليقلبه وليس وراء ذلك من الايمان حبة خردل»^۱. ترجمه: «هرکه از شما عمل زشتی را دید باید با دست آن را تغییر دهد و اگر نتوانست باید با زبانش آن را تغییر دهد (و منع کند) و اگر باز نتوانست باید با

قلبش آن را تغییر دهد (یعنی در قلب از آن ناراحت باشد) ولی اگر قلب هم ناراحت نباشد به اندازه دانه خردلی (مثقال ذره ای) ایمان در او وجود ندارد».

۳- پیامبر ﷺ می‌فرماید: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَنَسِيَ كَمَا تُنْسَوْنَ فَإِذَا نَيْسْتُ فَذَكِّرُونِي»^۱. «من بشری مثل شما هستم و آنچنانکه شما دچار فراموشی می‌شوید من هم دچار فراموشی می‌شوم پس هر وقت چیزی را فراموش کردم به من یادآوری کنید».

سوال ۵۸:- اگر کسی در تابستان به دلیل عذری موجه نتواند روزه باشد و افطار کند آیا می‌تواند آن را در زمستان قضا کند؟

جواب: بله مادامی که رمضان دیگر فرا نرسیده باشد قضای روزه درست است. به دلیل آیه ﴿... فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ (روزهای دیگر را به جای آن روزهایی که روزه نگرفته به همان اندازه روزه بگیرید) بنابراین خداوند متعال برای قضای روزه وقتی مشخص را تعیین نکرده فقط لازم است که قبل از رمضان سال بعد قضا شود.

سوال ۵۹:- آیا اگر کسی چند روز متوالی را در رمضان افطار کرد آیا قضای آنها نیز باید متوالی و پشت سر هم باشد یا اینکه می‌تواند بین آنها جدایی و فاصله افکند؟

جواب: علما در این زمینه اختلاف دارند ولی قول راجع و صحیحتر این است که آن شخص مختار است هرگونه که خواست قضا کند ولی باید در طول آن سال تا رمضان بعدی روزه را قضا کند به دلیل فرموده خداوند ﴿... فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾.

سوال ۶۰- چه وقت می‌توانیم بگوئیم که زن بر جماع و مباشرت جنسی اکراه و اجبار شده است و چه وقت بر او در این زمینه کفاره واجب است و چه وقت واجب نیست؟

جواب: اگر شوهر او را مجبور به جماع کرد مثلاً به زور یا با کتک زدن یا با وعده‌ای که زن گمان قوی می‌برد که شوهرش آن وعده را اجرا می‌کند مثل طلاق و... بنابراین بر زن واجب است که این موارد را تا جائی که... می‌تواند از خود دفع کند اگر توانست از خود در این موارد دفاع کند و اگر دفاع نکرد بر او نیز کفاره جماع در رمضان (آزاد کردن برده‌ای اگر نباشد دو ماه پی در پی روزه گرفتن و اگر نتوانست به شصت مسکین غذا دهد) واجب می‌شود ولی اگر نتوانست از خود دفاع کند یا دفاع او موثر واقع نشد بر او کفاره‌ای نیست و مکره و مجبور حساب می‌شود ولی در هر حال بر شوهر که او را مجبور کرده کفاره واجب است.

سوال ۶۱- اگر کسی در حین جماع با همسر خود (قبل از فجر) صدایی به گوشش می‌رسد ولی نداند که صدای اذان است و به جماع ادامه دهد و بعداً برای او مشخص شود که در هنگام فجر مرتکب جماع شده است چکار باید بکند؟

جواب: علما در این زمینه ۳ رأی متفاوت دارند: ۱- بر او هم قضا و هم کفاره واجب است. ۲- بر او فقط قضا واجب است نه کفاره. ۳- بر او قضا و کفاره واجب نیست و این قول سوم صحیح‌تر و راجح‌تر است چرا که بنابر احادیث صحیح حکم خطا و نسیان و فراموشکاری از امت اسلامی برداشته شده و در این موارد بر آنان گناهی نیست و مسئولیتی ندارند و شیخ الاسلام ابن تیمیه همین نظر سوم را ترجیح داده است و در اینکه فرد در طلوع فجر دچار شک شده این یقین سابق او (عدم طلوع فجر) است از بین نرفته و با جماع بر او گناهی نیست.

سوال ۶۲ :- اگر شخصی عمداً در نهار و در روز رمضان مرتکب استمناء شد چه چیزی بر وی واجب است؟

جواب: چهار حکم بر این عمل وی مترتب است: ۱- روزه او باطل شده است. ۲- قضای آن روزه بعد از رمضان بر او واجب است. ۳- باید تا غروب خورشید از مفطرات و آنچه روزه را باطل می کنند (مثل خوردن و آشامیدن و...) خودداری کند و این بر وی واجب است. ۴ - باید به درگاه خداوند به خاطر گناه بزرگی که مرتکب شده و همچنین اینکه عمداً حرمت رمضان را شکسته توبه کند.

سوال ۶۳ :- اگر کسی در روز رمضان مشغول استمناء شود ولی در اثنای عمل و قبل از انزال منی پشیمان شد از آن عمل زشت دست بکشد و چیزی از او خارج نشود حکم روزه او چیست؟

جواب: روزه او صحیح است چرا که چیزی از او خارج نشده و برای بطلان روزه باید چیزی از او خارج شود یا یا انزال صورت گیرد در غیر این صورت اگر قبل از انزال پشیمان شود روزه او صحیح است و چیزی بر او واجب نیست.

سوال ۶۴ :- اگر کسی در سوال بالا بعد از پشیمان شدن از استمناء و دست کشیدن از آن بعد از مدتی از او انزال منی صورت گرفت حکم روزه او چیست؟

جواب: مادامی که منی از او خارج شد روزه او فاسد شده است و بر او احکام سوال شصت و دوم واجب است.

سوال ۶۵ :- اگر کسی با فکر کردن منی از او خارج شد حکم روزه اش چیست؟

جواب: اگر فقط فکر کردن باشد و هیچ عمل دیگری از او سر نزده باشد و از او منی خارج شود روزه اش صحیح است همچنین اگر در خواب از او منی خارج شود باز روزه اش صحیح است.

چون در این دو حالت او اختیار و اراده انزال نداشته است و قصدی نکرده است ولی اگر با عملی مثل بوسه و استمنا یا لمس کردن انزال صورت گیرد روزه اش باطل می شود.

سوال ۶۶:- اگر شخصی مِذی (که غیر از منی است) از او خارج شد حکم روزه اش چیست؟

جواب: جمهور علما می گویند روزه اش صحیح است ولی اگر با اختیار از او خارج شود مثلاً با بوسه یا لمس باشد اجر روزه اش کم می شود ولی صحیح است. و برخی دیگر از علما می گویند روزه اش باطل می شود ولی سخن آنها ضعیف است و قول اول صحیحتر است.

سوال ۶۷:- حکم اهدای خون در روز رمضان چیست؟

جواب: برخی اهدای خون را به حجامت تشبیه و قیاس کرده اند و گفته اند که روزه را باطل می کند و به هر حال بهتر است که اهدای خون را در شب انجام دهد و لازم نیست که حتماً در روز باشد اهدای خون با گرفتن خون برای آزمایش که مقدار اندکی خون گرفته می شود فرق می کند چرا که اهدای خون مقدار خون زیادی است (و خون گرفتن برای آزمایش پزشکی بسیار اندک است) ولی اگر در حادثه ای کسی نیاز فوری به خون داشت چکار باید کرد؟ در اینجا به مسئله نجات معصوم (نجات غریق) برمی گردیم و اهدای خون و افطار روزه برای نجات یکنفر اشکال ندارد و حتی ممکن است بنابر وضعیت موجود واجب هم باشد. بنابراین اهدای خون در روز رمضان روزه را باطل می کند و باید بعداً آن را قضا کرد.

سوال ۶۸:- اگر کسی در نهار رمضان چیزی خورد یا نوشید و فراموش کرد که روزه است حکم روزه او چیست؟

جواب: روزه‌اش صحیح است چرا که این طعام یا آب و... که خورده است صدقه و بخششی از جانب خدا به روزه دار بوده است و روزه‌اش باطل نمی‌شود چون از روی نسیان و فراموشی بوده است.

سوال ۶۹:- آیا استفاده از داروی غرغره در روز رمضان، روزه را باطل میکند؟

جواب: اگر آن را نبلعد اشکالی ندارد ولی اگر آن را بلعید روزه‌اش باطل است و بهتر است که از داروی غرغره در روز رمضان استفاده نشود مگر اینکه بسیار ضروری باشد.

سوال ۷۰:- حکم تبریک گفتن فرا رسیدن ماه رمضان به یکدیگر چیست و آیا جایز است؟

جواب: بله جایز است و اشکالی ندارد و حدیثی از پیامبر ﷺ روایت شده که ماه رمضان را به اصحابش تبریک می‌گفت ضعیف است ولی به هر حال مانعی شرعی برای تبریک گفتن فرا رسیدن ماه رمضان وجود ندارد و تبریک آن به هر صیغه‌ای که باشد مثلاً ماه رمضان بر شما مبارک باد جایز است.

در پایان از خداوند متعال خواستاریم که ما را بر روزه و تقوا و عبادت پایدار گرداند و ماه رمضان را ماهی پر از نور و برکت برای ما و سایر مسلمین قرار دهد و ما را در زمره متقین و خاشعین و فرمانبرداران اوامرش محصور گرداند.

والحمد لله العالمین و صلی الله علی محمد و علی آله و صحبه و سلم.